

hooging of verlaging der rente. Van de kwantitatieve credietcontrole wordt hier melding gemaakt, omdat de Fransche bankwet aan de organisatiecommissie de middelen verschafft een dergelijke politiek te voeren en dus met de mogelijkheid daarvan in de toekomst rekening moet worden gehouden.

De structuur van het Fransche bankwezen is door de wet niet aangetaast. Met name is de gemengde (algemeene) bank gehandhaafd en is niet, zooals in België en de Vereenigde Staten een strenge scheiding gemaakt tusschen depositobanken en financieringsinstellingen. Men schijnt in Frankrijk een dergelijke scheiding intusschen wel overwogen te hebben, doch ervan te hebben afgezien op grond van de minder gunstige ervaringen, die daarmede in België zijn opgedaan.

In Fransche bankkringen is, blijkens uitlatingen in de pers, de bankcontrole met gemengde gevoelens ontvangen. Men is van oordeel, dat het Fransche bankwezen heeft bewezen in het algemeen gezond en solide te zijn. Dit laatste kan niet worden ontkend, doch men verliest daarbij uit het oog, dat de invoering van bankwetgeving niet in de eerste plaats moet worden gezien als een reactie op bestaande of vermeende misstanden. Bij de invoering van de bankwetten in andere landen is daarop uitvoerig gewezen. Het zou ons echter te ver voeren daarop nader in te gaan.

Tot slot moge nog de aandacht worden gevestigd op het feit, dat de Banque de France niet als zoodanig in de organisatiecommissie (en wel in de daaraan feitelijk ondergeschikte controlecommissie) is vertegenwoordigd. Weliswaar is het mogelijk, dat de Minister van Economische Zaken en Financiën den gouverneur of een der directeuren van de Banque de France tot lid der commissie benoemt, doch een verplichting in deze bestaat niet. Gezien het feit, dat de organisatiecommissie practisch over onbepaalde bevoegdheden ten aanzien van het bank- en credietwezen beschikt, moet het als een leemte worden beschouwd, dat de Banque de France daarin geen zeggenschap heeft. Daarentegen is de invloed van de regeering in de organisatiecommissie zeer groot, gezien het feit, dat de leden van de organisatiecommissie door den Minister van Economische Zaken en Financiën worden benoemd en ontslagen en dat een regeeringscommissaris in deze commissie het vetorecht heeft.

BESLECHTE GESCHILLEN

Red.: Prof. Mr Chr. Zevenbergen

(Bijdragen en mededeelingen zende men aan de Secretaris der Redactie)

Eigendomsoverdracht tot zekerheid. Rechtspositie van den zekerheidsontvanger in geval de zekerheidsgever failliet gaat of hem surséance van betaling wordt verleend.

Het heeft in ons land, anders dan in Duitschland¹⁾ geruimen tijd geduurd, alvorens de eigendomsoverdracht tot zekerheid — ook wel fidu-

¹⁾ Verg. A. Koch, Kredit im Recht, 1925, bl. 44 v.; H. Weinhäuser, Die Sicherungsübereignung, 3de dr. 1928, bl. 87 v.

ciaire eigendomsoverdracht genoemd —, welke door onze wet niet wordt geregeld, door de rechtspraak als geldig werd erkend. Althans voorzoover de fiduciaire eigendomsoverdracht *lichamelijke* zaken tot voorwerp had. Immers ten aanzien van de eigendomsoverdracht tot zekerheid van *onlichamelijke* zaken, van rechten — de zoogenaamde fiduciaire cessie — was de houding onzer jurisprudentie van meet af welwillender. Van deze rechtshandeling werd een allengs veelvuldiger wordend gebruik gemaakt, allereerst ten einde den crediteur, aan wien de vordering tot zekerheid werd gecedeerd, langs eenvoudiger weg de bevoegdheid tot inning dier vordering te verschaffen, dan door middel van verpanding mogelijk zou zijn geweest, en in de tweede plaats, om aldus de noodzakelijkheid van kennisgeving aan den schuldenaar der tot zekerheid overgedragen vordering, welke kennisgeving in geval van verpanding der vordering overeenkomstig artikel 1199 lid 1 B.W. zou hebben moeten geschieden, te ontgaan ²⁾).

Het voornaamste tegen de fiduciaire cessie aangevoerde bezwaar, te weten, dat zij geen of althans geen voldoende causa (oorzaak) of titel heeft en derhalve ongeldig is, werd bij herhaling door den rechter als ongegrond verworpen. Zoo oordeelde o.a. het Hof te Amsterdam ³⁾:

„dat voor de geldigheid van de overdracht eener schuldvordering „niet noodig is, dat deze tegen een koopprijs geschiedt, doch dat „voldoende is, dat er een rechtstitel is, waaruit blijkt, dat beide partijen den wil hebben om de vordering te doen overgaan, in dien zin, „dat in plaats van den een thans de ander schuldeischer wordt.”

En de Amsterdamsche Rechtbank ⁴⁾ overwoog een tiental jaren later onder meer:

„dat zulk een causa in het onderhavige geval niet ontbreekt;
„dat toch onder causa verstaan moet worden elk rechtens ter „zake dienend economisch doel van een rechtshandeling;
„dat het voor geen betwisting vatbaar is, dat de handelspractijk „en met name de bankpractijk, een sprekende behoefte heeft aan het „verkrijgen van zekerheid in den vorm van eigendomsoverdracht „van schuldvorderingen, welke behoefte aanspraak kan maken op „erkenning door het recht.
„dat trouwens de rechtspraak thans de mogelijkheid van zekerheidsverschaffing door eigendomsoverdracht van roerend goed

²⁾ Verg. o.a. de Prae-adviezen in 1936 uitgebracht door *Mr C. J. de Lange* en *Prof. Mr E. M. Meyers* voor de Broederschap der notarissen in Nederland, in het Correspondentie-blad dier Broederschap, dl 39, bl. 221 v. en 255, alwaar ook oudere literatuur is te vinden.

³⁾ Bij arrest van 28 November 1919. Zie Weekblad van het Recht, nr 10536; Nederlandsche Jurisprudentie 1920, bl. 956.

⁴⁾ Bij vonnis van 18 November 1929. Zie Weekblad van het Recht, nr 12078 en Nederlandsche Jurisprudentie 1929, bl. 1705.

Van de talrijke andere vonnissen en arresten, te dezer zake in denzelfden zin gewezen, noemen wij nog Rb. Utrecht 11 November 1925, Nederlandsche Jurisprudentie 1927, bl. 19; Hof Arnhem 23 October 1928, Weekblad van het Recht, nr 12045 en Nederlandsche Jurisprudentie 1929, bl. 542; Hof Amsterdam 16 April 1931, Weekblad van het Recht, nr. 12326; Rechtbank Amsterdam 12 Januari 1934, Weekblad van het Recht, nr 12818.

Daarentegen gaven van een andere opvatting blijk de Rechtbank Rotterdam 14 November 1923, Weekblad van het Recht, nr 11167 en de Rechtbank Arnhem 23 Juni 1927, Nederlandsche Jurisprudentie 1927, bl. 1270.

„aanneemt en het bezwaar daartegen, dat op deze wijze het wettelijk „verbod van bezitloos pandrecht wordt ontgaan, niet eens geldt bij „fiduciaire eigendomsoverdracht van een vordering, zoodat, indien „dit aan een economische behoefte voldoet, het ook door het recht „moet worden erkend.”

Minder vlot ging het met de erkenning door onze jurisprudentie van de geldigheid der eigendomsoverdracht tot zekerheid van roerende lichamelijke zaken, welke in de macht van den schuldenaar worden gelaten. Zoo besliste o.a. het Hof te 's Gravenhage naar aanleiding van een overeenkomst, waarbij een schuldenaar aan zijn schuldeischer tot zekerheid der schuld een aantal roerende goederen in eigendom overdroeg, terwijl hij die goederen in bruikleen onder zich mocht houden, dat deze overeenkomst nietig was wegens het gemis van een oorzaak. Het Hof achtte dus — en het stond in deze opvatting niet alleen ⁵⁾ — de overeenkomst van zekerheidsstelling geen geldige oorzaak voor een eigendomsoverdracht. Vandaar dat men in de practijk poogde dit bezwaar te omzeilen, door als oorzaak der eigendomsoverdracht een koopovereenkomst te vermelden, waarbij dan het geleende geld als loopprijs fungeerde. Bij herhaling echter werd den contractanten, die aldus handelden, door den rechter voorgehouden: Uw koopcontract is niets dan schijn. In werkelijkheid hebt Gij elkaar geld geleend en naar aanleiding daarvan een pandovereenkomst gesloten. Deze pandovereenkomst kan evenwel geen geldig pandrecht doen ontstaan, aangezien, in strijd met artikel 1198 lid 2 B.W., het pandobject in de macht van den schuldenaar is gelaten ⁶⁾.

Daartegenover stonden enkele uitspraken, waarin de jurisprudentie ten opzichte van de eigendomsoverdracht tot zekerheid — al dan niet gebaseerd op een koopcontract — een welwillender houding aannam. Het Gerechtshof te Amsterdam was tenminste in zijn arrest van 8 Februari 1921 ⁷⁾ van oordeel:

„dat het duidelijk is, dat de partijen, juist met het oog op art. 1198 lid 2 B.W., geen pandrecht hebben willen vestigen, waar de „goederen in de macht van partij P., als bruikleener, werden gelaten, „en dat zij daarom onmiddellijke eigendomsoverdracht aan geïnti- „meerde zijn overeengekomen;

„dat, al regelt de wet de wijze waarop en het voorbehoud waar- „onder men zich door pandrecht op roerende goederen zekerheid „voor betalen van schulden kan verschaffen, dit niet uitsluit, dat „men zich, zooals hier, tot zekerheid tegen eenig op zich genomen „risico, eigendomsrecht kan verzekeren, dat eerst onherroepelijk „wordt, als binnen een bepaalden tijd dat risico niet is opgeheven.”

⁵⁾ Zie o.a. ook Rechtbank Utrecht 11 Juni 1924, Nederlandsche Jurisprudentie 1925, bl. 588.

⁶⁾ Aldus o.a. Rechtbank Leeuwarden 4 November 1926, Weekblad van het Recht, nr 11610, Nederlandsche Jurisprudentie 1927, bl. 307; Rechtbank Rotterdam 20 Juni 1927, Nederlandsche Jurisprudentie 1927, bl. 1349; Hof den Bosch 18 Jan. 1927, Weekblad van het Recht, nr 11709, Nederlandsche Jurisprudentie 1928, bl. 19.

⁷⁾ Het arrest is opgenomen in Weekblad van het Recht, nr 10737 en Nederlandsche Jurisprudentie 1922, bl. 565. Zie ook Hof Leeuwarden 18 Januari 1928, Weekblad van het Recht, nr 11783, Nederlandsche Jurisprudentie 1928, bl. 299; Hof Amsterdam 13 April 1928, Weekblad van het Recht, nr 11828, Nederlandsche Jurisprudentie 1928, bl. 992.

Aan deze, voor de praktijk zeer hinderlijke, onzekerheid aangaande de rechtsgeldigheid der bovenbedoelde eigendomsoverdracht van roerende lichamelijke zaken, welke in de macht van den schuldenaar blijven, werd definitief een einde gemaakt door een tweetal arresten van den Hoogen Raad resp. van 25 Januari 1929 en 21 Juni 1929⁸⁾). De rechtsgeldigheid der eigendomsoverdracht tot zekerheid werd daarin uitdrukkelijk erkend en de daartegen aangevoerde bezwaren, als daar zijn gemis aan oorzaak en ontduiking van artikel 1198 lid 2 B.W., voor ongegrond verklaard. In het bijzonder wijs ik op de navolgende overwegingen in het arrest van 21 Juni 1929:

„dat toch de bepalingen van den negentienden titel van boek II „van het B.W. wel de pandovereenkomst regelen, doch niet de „strekking hebben partijen te beletten om, wanneer zij een pand- „overeenkomst voor hun verhoudingen niet passend oordeelen, een „andere overeenkomst te sluiten, krachtens welke de schuldenaar tot „zekerheid voor de betaling der schuld roerend goed aan zijn „schuldeischer in eigendom overdraagt met beding, dat dit voors- „hands onder den schuldenaar verblijft;

„dat derhalve zoodanige overeenkomst, gelijk hier gesloten is. „noch rechtstreeks in strijd komt met de bepalingen van evenver- „melden titel noch strekt tot ontduiking dier bepalingen”.

*

Staat door deze arresten de rechtsgeldigheid der eigendomsoverdracht tot zekerheid vast, dit kan niet gezegd worden van de rechtsgevolgen, die uit haar voortvloeien. Met name heerscht onzekerheid over de vraag, welke de rechtspositie is van den crediteur, die roerende goederen tot zekerheid in eigendom heeft ontvangen. Welke zijn de rechten en verplichtingen van den crediteur-eigenaar tot zekerheid, indien de schuldenaar zijn schuld niet voldoet? Gelden dan ook hier de voor het pandrecht gegeven artikelen 1201 en 1202 B.W.? Voorts, kan de crediteur, die roerende zaken tot zekerheid in eigendom heeft ontvangen, zich op het in artikel 1205 lid 2 B.W. aan den pandhouder toegekende recht beroepen, indien er tusschen hem en den debiteur een andere schuld mocht bestaan, tusschen hen aangegaan na de eigendomsoverdracht tot zekerheid, doch opeischbaar vóór of op den dag van de betaling der eerste schuld? En hoe staat het ermee, indien de schuldeischer-zekerheidsontvanger failliet gaat of onder hem een gewoon beslag wordt gelegd? Staen de beslaglegger of de faillissementscurator dan bloot aan een beroep op de contractueele beperkingen van zijn tot zekerheid overgedragen eigendom? En eindelijk, moet, niettegenstaande de verleende zekerheid, de vordering van den zekerheidsontvanger beschouwd worden als een gewone, concurrente, vordering, of moet de positie van den eigenaar tot zekerheid worden gelijkgesteld met die van een door pand of hypotheek gedekte crediteur?

Ziehier een reeks van vragen, waartoe de eigendomsoverdracht tot zekerheid aanleiding geeft. Op de laatste ervan werd onlangs door den

⁸⁾ Het eerste arrest is opgenomen in Weekblad van het Recht, nr 11951, en Nederlandsche Jurisprudentie 1929, bl. 616; het tweede arrest is te vinden in Weekblad van het Recht, nr 12010 en Nederlandsche Jurisprudentie 1929, bl. 1096.

Hoogen Raad een belangwekkend antwoord gegeven, namelijk in zijn arrest van 3 Januari 1941⁹⁾). Wij zullen daarop thans nader ingaan.

**
*

Het geval, dat aan het oordeel van den Hoogen Raad onderworpen werd, was als volgt. De Coöperatieve Vereeniging: Coöperatieve Boerenleenbank Hazerswoude-Koudekerk had van X terzake van een crediet in rekening-courant f 16999.65 te vorderen, waarvoor door X hypotheek was verleend. Daarnaast had de Boerenleenbank nog een drietal vorderingen op X tot een gezamenlijk bedrag van f 14510.98. Tot meerdere zekerheid van deze drie vorderingen had X een boerderij-inventaris en een veestapel aan de Bank in eigendom overgedragen. De zaken van X gingen slecht en hij zag zich genoodzaakt surséance van betaling aan te vragen, welke hem op 15 Februari 1937 werd verleend. De Bank, van meening, dat de hypothecaire vordering van f 16999.65 slechts tot een bedrag van f 9999.65 op het hypothecair verbonden goed verhaalbaar zou zijn, diende het restant dier vordering ad f 7000, alsmede de drie andere, bovengenoemde vorderingen ad f 14510.98, tezamen dus uitmakende een bedrag van f 21510.98 bij den bewindvoerder in. Vervolgens werd door X aan zijn concurrente crediteuren een accord aangeboden, inhoudende betaling van 30 % der vorderingen in drie termijnen van elk 10 %, waartegenover de crediteuren afstand zouden doen van de overige 70 % hunner vorderingen. Dit accord werd aangenomen en gehomologeerd, waarbij de Bank met het totaal harer vorderingen ad f 21510.98 vóór het accord stemde.

Na de homologatie van het accord en de uitbetaling der accorderpenningen verlangde X, dat de Bank hem den eigendom van de boerderij-inventaris en den veestapel weer zou overdragen, hetgeen evenwel door de Bank werd geweigerd. Het kwam tot een proces met het resultaat, dat de Bank in eersten aanleg door de Rechtbank te 's Gravenhage en vervolgens in hooger beroep door het Hof te 's Gravenhage werd veroordeeld, om aan X van den eigendom der haar tot zekerheid overgedragen veestapel en boerderij-inventaris terug te geven. Van de laatste beslissing ging de Bank in cassatie.

**
*

Het zou ons te ver voeren, op alle door de Bank voorgedragen cassatiemiddelen en het door den Hoogen Raad daartegenover ingenomen standpunt in te gaan. Het belangrijkste is in dit verband dit betoog van de Bank: Volgens artikel 160 in verband met artikel 272 laatste lid der Faillissementswet blijven de rechten, welke een schuldeischer op goederen van derden kan uitoefenen, bestaan, als ware geen accord tot stand gekomen. Deze bepaling slaat, zoo redeneerde de Bank verder, op goederen, welke niet het eigendom zijn van den schuldenaar, die het accord heeft aangeboden. In ieder geval heeft zij niet de strekking om voor te schrijven, dat goederen, aan den crediteur tot zekerheid in eigendom overgedragen, door deze moeten worden teruggegeven, indien een accord is aangenomen, krachtens hetwelk slechts een gedeelte der vorderingen zal behoeven te worden voldaan. Ten onrechte derhalve heeft het Hof mij

⁹⁾ Het arrest is opgenomen in het Weekblad van het Recht en de Nederlandsche Jurisprudentie 1940, nr 470.

tot teruggave in eigendom aan X van den veestapel en de boerderij-inventaris veroordeeld.

Tegen deze redeneering komt de Hooge Raad, althans gedeeltelijk, in verzet. De Hooge Raad stelt op den voorgrond, dat hij het geheel eens is met de bewering van de Bank, volgens hetwelk de in de Faillissementswet gegeven bepalingen ten aanzien van door pand of hypotheek gedekte vorderingen ook behooren te worden toegepast op vorderingen, tot zekerheid waarvan goederen in eigendom zijn overgedragen. Alleen kan hij zich niet vereenigen met de stelling van de Bank, volgens welke een vordering, tot zekerheid waarvan de schuldenaar aan zijn schuldeischer goederen in eigendom heeft overgedragen, op één lijn moet worden gesteld met een vordering, welke gedekt is door pand of hypotheek op het goed van een *derde*. Integendeel is naar de meening van den Hoogen Raad — en m.i. is deze opvatting volkomen juist — een door zekerheidsoverdracht gedekte vordering slechts te vergelijken met een vordering, welke de *schuldenaar zelf* door pand of hypotheek heeft gewaarborgd. Derhalve behooren in het onderhavige geval bij wijze van analogie te worden toegepast die bepalingen der Faillissementswet, welke de laatstgenoemde vorderingen betreffen en is in casu niet gelijk de Bank wilde, artikel 160 in verband met artikel 272 laatste lid der Faillissementswet toepasselijk, maar artikel 257 lid 2 dier Wet, hetwelk luidt:

„Vorderingen, ten aanzien waarvan de surséance niet werkt ¹⁰⁾,
„komen voor indiening niet in aanmerking. Heeft nochtans indie-
„ning plaats gehad, dan werkt de surséance ook ten aanzien van die
„vorderingen en gaat het pand of de hypotheek verloren”.

Aangezien de Bank haar vorderingen, tot zekerheid waarvan X haar zijn veestapel en boerderij-inventaris in eigendom had overgedragen, bij den bewindvoerder had ingediend, was tengevolge daarvan die zekerheid voor de Bank verloren gegaan en had het Hof haar terecht veroordeeld, om na ontvangst der accoordpenningen veestapel en boerderij-inventaris aan X in eigendom terug te geven.

Het komt ons niet ondienstig voor, de overwegingen van den Hoogen Raad, deze kwestie betreffende, thans te laten volgen:

„dat het overdragen van eigendom door een schuldenaar aan zijn
„schuldeischer tot zekerheid van de schuldvordering in Nederland
„in zwang is gekomen lang nadat in 1893 de Faill. wet was tot
„stand gekomen en dan ook in die wet iedere bepaalde behandeling
„van die figuur ontbreekt;

„dat daarom valt na te gaan, welke beginselen die wet huldigt
„op het stuk van schuldeischers, die zich op door haar wèl behan-
„delde wijze een bijzondere zekerheid voor hun vordering hebben
„bedongen, ten einde daarna die artikelen toe te passen, welker
„strekking en opzet passend is voor de figuur, die zich hier voor-
„doet;

¹⁰⁾ Dit zijn de in artikel 232 Faillissementswet vermelde vorderingen, waaronder worden genoemd „vorderingen, welke door pand of hypotheek op goed van den schuldenaar zijn gedekt”.

„dat art. 59 den schuldeischer, die recht van hypotheek of pand „heeft op goederen van zijn schuldenaar, niet het recht geeft om „voor de volle 100 % van de vordering op te komen in het faillissement en zich vervolgens voor het te kort komende op het onderpand te verhalen, doch slechts de bevoegdheid toekent, om voor „dat gedeelte van de vordering, waarvoor voldoening niet uit de „opbrengst van het onderpand te vinden is, als concurrent schuldeischer in den boedel op te komen;

„dat de Bank in haar middel betoogt, dat de beginselen, „geldende in geval een schuldeischer op goed van een derde pand „of hypotheek heeft, ook moeten gelden voor de onderhavige figuur „van zekerheidsoverdracht;

„dat deze stelling geredelijk te beamen is, indien door een derde „aan den schuldeischer tot zekerheid goederen van dien derde zijn „overgedragen, doch niet aanvaard kan worden, indien de schuldenaar zelf hem in eigendom toebehoorend goed tot zekerheid heeft „overgedragen;

„dat uit een en ander volgt, dat op goederen door den schuldenaar zelf tot zekerheid in eigendom overgedragen, voor zoover „mogelijk toepasselijk zijn de bepalingen van de Faillissementswet „omtrent door den schuldenaar in hypotheek of pand gegeven goed;

„dat, waar ten deze vaststaat, dat de Bank haar vordering, waarvoor aan haar door X veestapel en boerderij-inventaris tot zekerheid waren overgedragen, heeft ingediend bij de surséance en deze „niet vóór de stemming over het accord heeft teruggenomen, deze „zekerheden ingevolge art. 257 lid 2 verloren zijn gegaan”.

*
*
*

De eigendomsoverdracht tot zekerheid verschaft den schuldeischer geen pandrecht, maar een door de overeenkomst van partijen beperkt eigendomsrecht. Op de tusschen schuldeischer en schuldenaar bestaande interne verhouding achtte de Hooge Raad in het aan hem voorgelegde geval de bepalingen betreffende het pandrecht bij wijze van analogie toepasselijk, een opvatting, welke ook in Duitschland, waar het instituut van de eigendomsoverdracht tot zekerheid, de z.g. Sicherungsübereignung, zich in sterke mate heeft ontwikkeld, gewoonlijk wordt verdedigd.¹¹⁾ Dat zulks in het arrest in ondubbelzinnige bewoordingen tot uitdrukking is gebracht, verleent daaraan een zeer groote beteekenis. Het is daardoor geworden tot een richtingwijzer voor onze rechtspraak, zoo vaak zij zich gesteld ziet voor kwesties, de verhouding van een door middel van eigendomsoverdracht zekerheidsgevend debiteur en een zekerheidsontvangenden crediteur rakende. Het is de vraag, of de Hooge Raad niet te ver is gegaan door zonder meer op zulk een verhouding de pandrecht-bepalingen toepasselijk te achten. Ik althans gevoel meer voor de gematigder opvatting van Meyers¹²⁾, volgens welke de bepalingen betreffende pand hier slechts toepassing behooren te vinden, voorzover dit door de openbare orde verlangd wordt.

CHR. ZEVENBERGEN

¹¹⁾ Verg. o.a. *H. Hoeniger*, Die Sicherungsübereignung von Warenlagern, 2de dr. 1912, bl. 36. Zie echter ook *A. Koch*, Kredit im Recht, 1925, bl. 90, nt 2.

¹²⁾ Zie het hierboven onder noot 2 aangehaalde Praeadvies, bl. 258.